

Euroregional Studies (IERS) Jean Monnet European Centre of Excellence kutatóintézet társasigazgatói, Ioan Horga és Süli-Zakar István kutatási együttműködési megállapodást írtak alá. Az eseményt jelenlétével Tempfli József nagyváradi római katolikus püspök is megtisztelte.

Az „együttgondolkodás” december 15-én a Debreceni Akadémiai Bizottság épületében folytatódott, ahol a DAB Településfejlesztési és Területfejlesztési Munkabizottsága és a Debreceni Egyetem Társadalomföldrajzi és Területfejlesztési Tanszéke látta vendégül a nagyváradi partnereket. A rendezvény Túri Gábor Debrecen külügyi kapcsolatokért felelős tanácsnokának köszöntőjével vette kezdetét, majd a nagyváradi vizsgálatok eredményeinek ismételt bemutatására (Ioan Horga, Constantin Toca) került sor. Ezt követően Csüllög Gábor, az ELTE oktatója – történeti földrajzi szisztekekintésében – Debrecen és Nagyvárad együttműködésének regionális alapjairól tartott előadást.

A konferencia második felében a Debreceni Egyetem Társadalomföldrajzi és Te-

rületfejlesztési Tanszéke oktatóinak, illetve PhD hallgatóinak korreferátumai hangzottak el a két város és megyéik – azaz a Hajdú-Bihar–Bihar Eurorégió – kutatási feladatairól. Szilágyiné Czimre Klára az egymás közötti és egyéb területekkel kialakított határon átnyúló kapcsolatokra, Kozma Gábor a két város marketingtevékenységére, Ekéné Zamárdi Ilona a külső és belső migrációra, Teperics Károly a humán erőforrások vizsgálatának fontosságára hívta fel a figyelmet előadásában. Tóth Antal és Mátyás Szabolcs kriminálgeográfiai kutatási témákra és módszerekre tettek javaslatot, Völgyi Ágnes a közlekedés-, Radics Zsolt a turizmusfejlesztés problémakörével foglalkozott, végül záró előadásában Molnár Ernő és Pénzes János vázolta elképzeléseit a megyék térszerkezetének, illetve a határ leépülése hatásainak vizsgálatáról. A tanácskozást Süli-Zakar István összefoglalója és jövőbeli kitekintése zárta.

Molnár Ernő

Beszámoló a „Politika az erkölcsi minimum mércéjén” című konferenciáról

A Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának Politikaelméleti és Politikatörténeti Tanszéke a Kar újraalakulásának 10. évfordulója alkalmából 2006. október 3-án és 4-én kétnapos – könyvbemutatóval és kerekasztal-beszélgetéssel egybekötött – tudományos konferenciát rendezett *Politika az erkölcsi minimum mércéjén* címmel a Debreceni Akadémiai Bizottság székházában. A konferencia szervezésében a Bibó István Szellemi

Műhely működött közre, melynek tagjai – a tanszéki oktatók (Dénes Iván Zoltán, Standeisky Éva, Pénzes Ferenc és Tóth-Matolcsi László) mellett – színvonalas előadásokkal is részt vettek a konferencián. A Dénes Iván Zoltán tanszékvezető által még 2006 áprilisában kezdeményezett konferencia apropóját – többek között – az adta, hogy akkor látott napvilágot a tanszék által gondozott közpolitikai-közéleti specializáció végzős hallgatóinak tanul-

mányaiból összeállított – a konferenciával megegyező címet viselő – tanulmánykötet, melyekben a szerzők esettanulmányokon keresztül boncolgatták a politika és az erkölcs viszonyának bonyolult kérdéseit, vagy érdeklődésüknek megfelelően egyes szakpolitikák kapcsán vizsgálták a politika és egy-egy szakmai szféra kapcsolatát.

A konferencia témamegjelölése: *politika az erkölcsi minimum mércéjén*, első hallásra túl tágnak tűnhet, hiszen politika és erkölcs viszonya évszázadok óta tárgya a politikai filozófiának, a publicisztikának és a közgondolkodásnak egyaránt. A szervezők célja éppen ezért nem az volt, hogy leszűkített értelemben, pusztán egy aspektusból – például az analitikus politikai filozófia nyelvezetével és eszközeivel – közelítsék meg a kérdést. Hanem az, hogy multidiszciplináris jelleggel és elsősorban esettanulmányokon keresztül vizsgálják egy-egy konkrét történeti, politikai szituációban a morál és a politikum viszonyát, vagy egy kiemelkedő politikai gondolkodó életművén belül rekonstruálják és helyezik kontextusba – az esztörténeti kutatás módszereivel – a szerző ide vonatkozó nézeteit.

A szervezők nem sejtették, hogy a konferencia megrendezésének idejére még az addigiaknál is szomorúbb aktualitást kap a téma, így nem titkolt célja volt a résztvevőknek, hogy tudományos eredményeik bemutatásán túl megpróbáljanak saját tudományterületük eszköztárával reflektálni – egyúttal pedig értelmezéseket valamint megoldási lehetőségeket felvázolni – azokkal a problémákkal kapcsolatban, amelyek évek óta mérgezik a magyar közéletet és egyre neurotikusabb tüneteket produkálnak a politikai elit önértelmezése, jövőképe, kialakítása és az állampolgárok véleményformálása kapcsán. Ezek a problémák, melyekkel a résztvevők tüze-

tebben foglalkoztak, többnyire olyan jellegű kérdések voltak, amelyekkel az esztörténet kontextualizáló, a politikatudomány elemző vagy a politikai filozófia elméleti-analitikus módszereit lehet alkalmazni. Olyan kérdések kerültek terítékre többek között, mint hogy milyen ön- és ellenségképpel rendelkeznek ma Magyarországon a különböző politikai és ideológiai táborok; van-e releváns hivatkozási alapja, elméleti előzménye vagy egyszerűen hagyománya ma egy-egy ideológiai irányzatnak hazánkban; illetve, hogy Magyarországon – a demokratikus berendezkedés tizenhatodik évében – milyen magyarázat adható a politikai hisztériák, összeesküvés-elméletek és hisztérikus politikai mozgalmak megjelenésére és terjedésére.

A konferencia első szekcióját Gyekiczky Tamás DE TEK elnökhelyettes nyitotta meg, az első előadó pedig Csepregi András, az Evangélikus Hittudományi Egyetem Nyíregyházi Hittanárképző Tagozatának egyetemi docense, az Oktatási és Kulturális Minisztérium egyházi ügyekben illetékes főtanácsadója volt, aki *Teológiai előfeltevések Bibó István vers- és drámaelemzéseiben* című előadásában Bibó István kereszténység-felfogásának vers- és drámaelemzésekben felbukkanó elemeit rokonította a folyamatteológia irányzatával. Ezt követően Novák Zoltán, a Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar Filozófia Doktori Iskolájának végzett doktorandusza tartotta meg előadását *Berlin, Dworkin és az értékek integritása* címmel. A teológiai és filozófiai szempontú első két előadást egy történész beszámolója követte. Miru György, egyetemi docens, a DE BTK oktatója *Az emigráns Kossuth mint politikai gondolkodó* című előadásának elején jelezte, hogy bár Kossuth több megnyilatkozásában is a politika gyakorlati jellegét hangsúlyozta, ő mégis arra

tesz kísérletet, hogy politikai gondolkodóként mutassa be, részben 1858-ban kezelt, politikai kézikönyvnek szánt töredékes munkája, másrészt az ötvenes és a hatvanas évek fontosabb politikai dokumentumainak elméleti szempontból is értékelhető mozzanatai alapján.

A szekció második felében három olyan előadás hangzott el, melyek elsősorban a jogtörténet és a jogbölcselet tárgykörébe tartoznak. Szabadfalvi József, a DE ÁJK tanszékvezető egyetemi tanára *Jogfilozófusok a demokráciáról: Moór Gyula és Horváth Barna részvétele az 1945-ös demokrácia-vitán* címmel tartott előadást, Karácsony András, az ELTE ÁJK egyetemi tanára, dékánhelyettes pedig *A demokrácia és a jogállam az erkölcs szemzőgéből* című előadásában futtatott végig egy gondolat kísérletet. Előadásában azt a kérdést vizsgálta, hogy a demokrácia és hozzákapcsolódva a jogállam miként viszonyul az erkölshöz. Provokatívabban fogalmazva: állíthatjuk-e, hogy a demokratikus jogállam szükségképp együtt jár az erkölcsösséggel? Végül is Karácsony András arra a következtetésre jutott, hogy annak el- és felismeréséből, hogy a demokrácia és a jogállam kockázatokat jelenthet erkölcsi szempontból, nem a demokrácia és a jogállam elvetése következik, hanem az, hogy tudatában legyünk a kockázatoknak. A konferencia első napját Bencze Mátyás, a DE ÁJK egyetemi docensének *A „rövid- és a hosszútávú” igazságosság érvényesülése a bírói döntésekben* című előadása zárta. Ezzemfuttatásának kiindulópontja az volt, hogy a bíróságok tevékenysége, mivel politikai célból alkotott szabályokat alkalmaznak, alapvetően politikai jellegű. Éppen ezért legitim működésükhöz – ahogyan a politikai főhatalom gyakorlásához is – elengedhetetlen, hogy megfeleljenek az erkölcsi követelményeknek.

A konferencia első napját egy könyvbemutató zárta, melyen Tóth-Matolcsi László – a DE ÁJK Politikaelméleti és Politikatörténeti Tanszékének egyetemi tanársegéde – 2005-ben megjelent monográfiájának debreceni bemutatójára került sor a Debreceni Református Kollégium Kistanácstermében, a Református Hittudományi Egyetemmel közös szervezésben. *A Műhely a lehetetlenséghez. Kapcsolódási pontok Bibó István és Ravasz László életművében* címet viselő, az Argumentum Kiadónál megjelent kötetet Percz László, a BME egyetemi docense, Baráth Béla, a DRHE egyetemi docense és Baranyai Norbert doktorandusz mutatták be, a bemutatót pedig házigazdaként Szabó Béla, a DE ÁJK dékánja moderálta.

A konferencia második napján a levezető elnöki teendőket Bencze Mátyás látta el, az előadásokat pedig három nagyobb tematikus egységbe osztották a szervezők. Az első egységbe a liberalizmussal mint eszmerendszerrel foglalkozó beszámolók kerültek. A nyitóelőadást Dénes Iván Zoltán tartotta *Liberális nacionalizmus és antinacionalista liberalizmus* címmel. Előadásában arra kereste a választ, hogy milyen kapcsolódások voltak és vannak 1820-tól napjainkig Európában liberalizmus és demokrácia, valamint liberalizmus és nacionalizmus között. A második előadás Rácz Sándor, a DE BTK Filozófia Doktori Iskolájának doktorandusza által tartott beszámoló volt *Liberális republikanizmus* címmel. Az előadó szerint a politikai filozófia liberális és republikánus teóriáit hagyományosan egymással szembenálló elméletekként szokás megközelíteni. Előadásában ő a liberalizmus és a republikanizmus kapcsolódási pontjainak bemutatására törekedett.

A következő tematikus egységbe a Bibó István életművét egy-egy konkrét szem-

pontból vizsgáló és értelmező három előadás került. Elsőként Balog Iván *Bibó-recepció Franciaországban* című beszámolója hangzott el, majd Kovács Gábor, az MTA Filozófiai Kutatóintézetének tudományos főmunkatársa tartott beszámolót *Bibó István népiség-képe* címmel. Előadásában kiemelte, hogy Bibót politikai érdeklődése, politikai világgépe, politikai tapasztalatai és léthelyzete szinte predesztinálták arra, hogy a rendszerváltások specialistája legyen. Elképzeléseiben a politikai demokrácia többnyire mint egy átmeneti szakaszt követő majdani kívánatos állapot volt jelen. Intellektuális erőfeszítéseinek java része az átmenetek lehetséges változatainak kidolgozására és buktatóik elkerülésére irányult. E témában végül Tóth-Matolcsi László tartott előadást *Bibó István politikaelméleti és jogelméleti gondolkodásának metszéspontjai* címmel. Arra tett kísérletet, hogy Bibó István politikaelméleti és jogelméleti gondolkodásának egymásra hatását vizsgálja, kimutatva a bibói életmű azon pontjait, ahol jogfilozófiája és politikai elemzői munkássága szervesen kapcsolódik egymáshoz.

A második nap harmadik tematikus egysége multidiszciplináris karakterű volt, melyben filozófiatörténeti beszámolók, illetve két történettudományi előadás kapott helyet. A sort Mester Béla, az MTA Filozófiai Kutatóintézetének főmunkatársa *Nép, nemzet, állodalom a magyar egyezményesek társasági filozófiájában* című előadása nyitotta. Szerinte különbséget kell tennünk a „magyar egyezményes filozófia” egésze és a magyar filozófiai hagyomány kiemelkedő képviselője, Szontagh Gusztáv gondolkodása között, különösen azért, mivel historiográfiánk máig a kései Szontagh utólagos hagyományteremtő narratívájának a foglya. A magyar filozófiatörténet hagyományaiával foglalkozó másik előadás

Percz László, a Budapesti Műszaki Egyetem egyetemi docensének *Nemzet és filozófia* című beszámolója volt, melyben az előadó a magyar filozófiatörténet „nemzeti filozófiai” toposzának értelmezési típusait mutatta be. A filozófiatörténeti szekciót Pénzes Ferenc, a DE ÁJK tanársegédének előadása zárta, amely *Kultúra és politika viszonya Nietzsche korai műveiben* címmel hangzott el.

A második nap programját két történettudományi beszámoló zárta. Noszkai Gábor *Kisebbségvédelem vagy államvédelem? A magyarországi kisebbségvédelem másfél évtizede (1990–2005)* című előadásában hangsúlyozta, hogy 1990 óta politikai, gazdasági és társadalmi rendszerünk alapjaiban változott meg, ám fennmaradtak a 20. századi krízisek következményei, a politikai és kulturális közösség által *feldolgozatlan traumák*, amelyek tovább élnek bennünk. Standeisky Éva a DE ÁJK egyetemi docense *Népképviselő az 1956-os forradalomban* című előadásában (mellyel a szervezők a forradalom kitörésének 50. évfordulója előtt is tisztelgetek) azt fejtette ki, hogy 1956 októberének végén spontán önkormányzatok sokasága, forradalmi népi szervek vették át a települések és a munkahelyek igazgatását, amelyek tagjai a szociálisan, műveltségben, együttélési hagyományokban megosztott helyiek mérvadó csoportjaiból választódtak ki.

A szakmai előadások után a DE ÁJK Politikaelméleti és Politikátörténeti Tanszéke által gondozott közéleti-közpolitikai specializáció hallgatói kaptak lehetőséget arra, hogy választott témájukból egy rövid előadással mutakozzanak be, immáron nemcsak hallgatótársaik, hanem a szélesebb tudományos és kari közvélemény előtt is. A szekcióban elhangzott előadásokat Standeisky Éva – a specializációs

képzésben részt vevő egyik vezető oktató – válogatta és moderálta. A joghallgatók politikai esetelemzéseket és családtörténeti témájú előadásokat tartottak, melyekhez a konferencián részt vevő oktatók és kutatók az előadottak továbbgondolását és továbbfejlesztését segítő javaslataikkal kapcsolódtak. A konferencián résztvevő hallgatók az előadás sorrendjében Kovács Ágnes, Berecz Péter, Morvai Gábor, Szászi Judit, Szerdi András, Szabó Melitta, Tapolti Krisztina és Vajda Andrea voltak.

A záró program egy kerekasztal-beszélgetés és könyvbemutató volt, melyen a tíz éves DE ÁJK politikaelméleti, politikatörténeti és specializációs képzésének tanulságairól beszélgettek a résztvevők. A beszélgetés előtt Dénes Iván Zoltán bemutatta a *Politika az erkölcsi minimum mércéjén* (Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2006) című hallgatói tanulmánykötetet.

A konferencia szakmai és a szélesebb hallgatói-oktatói közvéleménynek szánt programjai sikeresek voltak. A viták – jelentős szakmai eredmények rögzítése mellett – rávilágítottak arra is, hogy a magyar politikai kultúra és a napi politikai élet tör-

ténéseinek megértő vizsgálatára, történeti, filozófiai kontextusba ágyazott elemzésére van szükség. Olyan elemzésre, amely képes feltárni a nemzeti tudatban jelenlévő közös traumáinkat, és a társadalom különböző rétegeinek a 20. századi történelem során elszenvedett sérelmeit, majd részben e sérelmek hatása alatt vagy következtében kialakult ön- és ellenségképeit. Ha ugyanis nem szembesülünk mi magunk azzal a múlttal, amely gondolkodásunkat nagymértékben alakítja, akkor nem tudunk kilépni az érzelmi azonosulás és elutasítás kettősségéből, s így nem tudunk teljesítmény- és értékcentrikus szocializációs mintákat kialakítani; ezért nem tudjuk elősegíteni azt a konszenzust, amely a demokratikus politika erkölcsi minimumának feltétele. Annak az erkölcsi minimumnak, amely azt tételezi, hogy minden demokráciában kell, hogy legyenek olyan „határkövek” (akár írott, akár közmegegyezéssé normák vagy tilalmak formájában), melyeknek átlépése a politikai szereplő politikából való automatikus diszkreditálását vonja maga után.

Tóth-Matolcsi László